

Huyya Tudek ni Intudek Daddan Hebrew

¹ Ya lan nunman, ey nambakbaklang ni elaw hu nengipeenamtaan Apu Dios ni ehel tuddan aammed tayun nebayag. Yadda prophets hu nengi-i-hel ni ehel tun hi-gada. ² Nem yan nunya law, ey ya U-ungnga tu nengipeenamtan ehel tun hi-gatsu. Hi Jesus hu nengipekapyaan Apu Dios ni emin niya hi-gatu pinutuk tun memeltan ni emin. ³ Hi-gatu keang-angan ni kasina-gey Apu Dios e hi Ametu, tep emin hu wadan Apu Dios ey wada daman U-ungnga tu. Hi-gatu mewan hu kamengippaptek ni emin ni lintun Apu Dios niya wada kabaelan tun mengippahding ni nunman tep ya kabaelan ni ehel tu. Yan neneklaan tun liwat tayu, ey immanemut di kabunyan et yumudung di winannan Apu Dios et yadman nengipeta-geyan Apu Dios ni saad tun meihayned ni hi-gatun man-ap-apu.

Neta-ta-gey hi Jesus nem yadda anghel

⁴ Et humman hu, neamta e hi Jesus Christo hu neta-ta-gey nem yadda anghel. Yan nanghelan Apu Dios ni U-ungnga tu hi Jesus ey humman keang-angan tun neta-ta-gey hi Jesus nem yadda anghel. ⁵ Tep eleg ehelen Apu Dios ni hipan anghel hu inhel tun Jesus e kantuy

“U-ungnga dakan hi-gak. E-helen kun nunya e
hi-gak hi Amam.” *

Ey beken ni yadda anghel hu nanghelan tun
kantuy

“Hi-gak ali hi Ametu ey hi-gatulli hu U-ungngak.”
Nem ya nanghelan tun nunya ey hi Jesus Christo
ni ebuh. ⁶ Et ya pay inhel tun meippanggep ni
U-ungnga tu e pengulwan tayun kamengullug,
eman ni ngannganih ni pengippeang-angan tud-
dan tuud puyek ni U-ungnga tu ey kantuy

“Emin ida anghel ku ey mahapul ni hi-gatu
daydayawen da.” † ⁷ Ya inhel Apu Dios
ni meippanggep idan anghel ey kantuy
“Yadda anghel ey bega-en kuddan ebuh.
Ida kamengu-unnud ni pinhed ku niya
pambalin kuddan dibdib winu kamantet-
tebbel ni apuy.” ‡

⁸ Nem ya inhel Apu Dios ni meippanggep ni U-
ungnga tu ey kantuy

“Apu Dios, mannananeng ni ingganah hu nan-
ap-apuan mu niya meandeng hu muka
pan-ap-apu. ⁹ Ya kayyaggud ni elaw hu
nakappinhed mu, nem anggebe-hel mu hu
lawah ni elaw. Et humman hu, hi-gak e
Dios ni muka u-unnuda ey pinutuk dakan
medaydayaw nem yadda edum mu ma-lat
man-am-amleng kan peteg.” §

¹⁰ Ya hakey mewan ni inhel Apu Dios ni U-ungnga
tu ey kantuy

---

* **1:5** 1:5 Ang-ang yu hu Psalms 2:7, Acts 13:33 niya Hebrews 5:5.

† **1:6** 1:6 Deut. 32:43 ‡ **1:7** 1:7 Psalm 104:4 § **1:9** 1:9 [8-9]
Psalm 45:6-7

“Yan eman ni laputu ey lintum e Apu hu puyek, ya kabunyan niyadda hipan wadadman. ¹¹ Nem hedin hi-gam, man wada ka ngu dedan ni ingganah. Nem yadda humman ni lintum ey meendiddallin emin ni hakey ni aggew. Heniddan balwasin kamambalin ni layyut. ¹² E-kalen muddalli humman ni lintum, et hululan muddan baluh. Nem hedin hi-gam, man eleg kan hekey melullumman niya endi pappeg ni biyag mu.” *

¹³ Endin hekey hu anghel ni tu nanghelan eyan kantuy

“Yudung kad winannan ku † ingganah apputen kudda buhul mu et hi-gam hu pan-ap-apuda.”

Nem ya nanghelan tun nunya ey ebuh hi Jesus Christo e U-ungnga tu.

¹⁴ Tep yadda anghel ey ispirituh ida e lintudan Apu Dios ni bega-en tun ebuh. Yadda etan kapanhellaknibin Apu Dios di liwat da ma-lat mekihha-ad idan hi-gatu ey humman ida tuka pemeggain anghel ni memaddang ni hi-gada.

2

Ya elaw ni kehellakniban tayun nangkeliwtan

¹ Hi Jesus e Apu tayu hu keta-ta-geyyan. Et humman hu, mahapul ni ihhammad tayun mengu-unnud idan dingngel tayun tugun tun neitenuttuddu, tep entanni ey liwwanen tayu.

---

* **1:12** 1:12 [10-12] Psalm 102:25-27 † **1:13** 1:13 Ya keibbellinan tu ey wada lebbeng tun man-ap-apud emin.

² Yadda tugun Apu Dios ni impeamtaddan anghel tu nan hi Moses ey neipeang-ang e mahapul ni u-unnuden. Tep emin hu tuun eleg mengu-unnud idan nunman ni tugun ey mekastigudda. ³ Et humman hu, hedin eleg tayu hengnguda humman ni kamengippetngan kehellakniban tayu, ey nema-ma hu kastigu tayu nem hi-gada. Hi Jesus Christo e Apu tayu hu nemangulun nengipeamtan meippanggep ni nunman, et yadda etan nangngel ni hi-gatu hu nengipeamtan hi-gatsu e makulug humman. ⁴ Anin hi Apu Dios et impeang-ang tu e makulug humman ni nengipenahdingan tuddan nambakbaklang ni miracles, niya nengika-pengan tun nambakbaklang ni kabaelan idan kamengullug. Humman ni nambakbaklang ni kabaelan ey nalpud Ispirituh tu et idwat Apu Dios idan tuun pinhed tun pengidwatan.

Ya etan menellaknib ni hi-gatsun kamengullug

⁵ Ey hakey pay ey yallin penullulan Apu Dios idan emin ni wadan nunya ma-lat wadaen tu hu baluh ni puyek e humman tayu kae-ehhelan nunya, ey beken idallin anghel hu man-ap-apu, nem hi-gatsun tuu. ⁶ Tep yad ehel Apu Dios ni neitudek ey kantuy

“Apu Dios, kaw hipa ngu anhan ida tuu et mudda kanemnemnema niya mudda kaipapaptek? ⁷ Lintum idan nebabababah ni ekket nem yadda anghel, nem nekemtang ni ebuh. Ey impedaydayaw

mudda, ⁸ niya pinutuk muddan pan-ap-
apun emin.” *

Yan eman ni nemutukan Apu Dios idan tuun man-ap-apu, ey endi hu eleg maila-kam di pan-ap-apuan da. Humman ni neitudek ni pan-ap-apuan ni tuun emin ni wadad puyek ey eleg ni pay maipahding. ⁹ Nem inamta tayu e um-amnu huyya tep ya neipahding nan Jesus. Tep indawat Apu Dios ni hi-gatu hu kasina-gey tu niya dayaw tun man-ap-apu tep ya nanlelehhanan tun neteyyan tu. Neipebahah hi Jesus nem yadda anghel ni nekemtang eman ni kaweda tud puyek, ma-lat wada inna-nu tun mengikkettey ni panyaggudan tayun emin gapuh ni binabbal niya hemek Apu Dios.

¹⁰ Hi Apu Dios e nanletun emin eyan wadan nunya ma-lat keidaydayawan tu ey kayyaggud hu impahding tu e in-abulut tu nanlelehhanan Jesus et mehelakniban itsu. Tep implanuh tu dedan humman ma-lat endi pangkullangan Jesus ni menellaknib ni hi-gatsu, et emin tuun impambalin Apu Dios ni u-ungnga tu ey meilla-kam idad kasina-gey nan Jesus di kabunyan.

¹¹ Et yan nunya law ey hi-gatsun neliwtan, et hi Jesus e kamemessinsah ni liwat tayu ey hakey hu Ame tayu e hi Apu Dios. Et humman hu, eleg umbaing hi Jesus ni menghel ni agi daitsu.

¹² Neiingngeh huyya etan di neitudek ni ehel Apu Dios e kan Jesus ni hi-gatuy
“Peamtak idan aaggik hu meippanggep ni hi-
gam e Apu Dios. Ey daydayawen dakad

---

* **2:8** 2:8 [6-8] Psalm 8:4-6

“kakeemmuemmungiddan tutu-um.” †

¹³ Kantu mewan ey “Hi Apu Dios hu iddinel ku.” Ey kantu mewan ey “Iyyadya-ak di kad-an idan u-ungngan Apu Dios ni indinel tun hi-gak.” ‡

¹⁴ Yadda u-ungngan Apu Dios ey tuuddan ebuh, e ida kamettey. Et humman hu, nambalin hi Jesus ni tuu e henin hi-gada. Netey et metagwan e humman nengapputan tun Satanas e wada kabaelan tun memettey ni hi-gatsun tuu.

¹⁵ Netey hi Jesus di krus ma-lat meendi takut tayun katey, e humman heni kamenettenged ni hi-gatsun kewa-wa-wa. ¹⁶ Huyya keang-angan tu e hi-gatsun kameibbilang ni helag Abraham hu tuka baddangi e beken ni yadda anghel. ¹⁷ Et humman hu, mahapul ni hiniktaman Jesus ni emin hu tayu kapanligligasin agitun tuu, ma-lat wada inna-nu tun mambalin ni mahmek niya kameiddinnel ni Padin Eta-gey ni mengi-ehngeng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios. Inebulut tun manligligat ma-lat teklaen tu liwat tayu et mepesinsahan itsu. ¹⁸ Em, hineniktaman tun emin hu tayu kapanhelheltapi tep nanhelheltap niya pinatnaan Satanas, et ya law nunya ey daitsu kabaddangi, hedin patnaan daitsun Satanas ni he-ulen.

3

Eta-ta-gey hi Jesus nem hi Moses

¹ Et humman hu, hi-gayun kaegiegin pinilin Apu Dios ni pantu-u tun mekihha-ad ni hi-gatud kabunyan, ey ihakkey yu nemnem yun

---

† 2:12 2:12 Psalm 22:22 ‡ 2:13 2:13 Isaiah 8:18

Jesus e pinutuk Apu Dios ni mengi-ehneng ni hi-gatu niya hi-gatu dama hu Eta-gey ni Padi tayun kamengullug. ² Inenu-unnud tu hu pinhed Apu Dios e nemutuk ni hi-gatud ngunu tu, henin nengu-unnudan Moses nan hi Apu Dios ni nengipaptekann tuddan helag Israel e tutu-un Apu Dios ni imbilang tun familyah tu. ³ Nem hi Jesus hu lebbengtun meiddeyyaw ni peteg nem hi Moses, henin nengapyan baley e e-etteng ni peteg hu ketbalan tu nem ya etan baley ni kinapya tu. ⁴ Makulug ni emin hu baley ey wada hu nengapyaddan nunman, nem hi Apu Dios hu nengapyan emin. ⁵ Hi Moses e bega-en ni ebuh e kamekangngu-unnud nan hi Apu Dios ey impapaptekann tudda hu imbilang Apu Dios ni tutu-u tu niya intuttuddu tun hi-gada hu peamtallin Apu Dios ni edum ni aggew. ⁶ Nem hedini hi Jesus Christo ey beken ni bega-en Apu Dios, tep U-ungnga tu. Nem inenu-unnud tu hu indawat Apu Dios ni ngunu tun mengippaptekann idan kameibbillang ni tuu tu. Ey hi-gatsun kamengullug hu kameibbillang ni tuu tu hedini itultuluy tayun mengihammad ni dinel tayun Jesus Christo niya eleg tayu iwwalak hu tayu kanamnamaha eyan ketaggu tayu.

Ya pan-iiyatuan idan tuun Apu Dios

⁷ Et humman hu, u-unnud yu etan tugun ni impatudek ni Ispirituh Apu Dios e kantuy

“Hedini dedngelen yu ehel Apu Dios ni nunya,
⁸ ey entan tu ngehay hu e-helen tu. Entan tu u-ukkul hu impahding ida la eman ni aammed yu e kinehing da hi Apu Dios

eman ni nematnaan dan hi-gatun nanhadan dad desert. * ⁹ Inenang-ang da hu impahpahding tun na-pat ni toon, nem pinenatnaan da binabbal tud lawah ni impahpahding da. ¹⁰ Et mukun imbunget tudda humman ni tuun nunman et kantuy 'Annakkayang ida huyyan tuu! Manghay idan peteg e eleg dan hekey pinhed ni mengu-unnud ni tugun ku.' " ¹¹ Et humman hu, bimmungettak et isapatah ku e kangkuy "Hedin yadda humman ni tuu, ey eleg mabalin ni ida meilla-kam di nakka pan-iiyatui."

¹² Et humman hu, hi-gayun kaegiegi, helipati yu ma-lat eleg yu u-ukkulen ida humman ni mangkanghay ni tutu-un eleg mangulug, tep entanni ey iwwalleng yu dama hi Apu Dios e wadan ingganah. ¹³ Nemnem yu e anin ni yan nunya et nanengtun kan Apu Dios ey "U-unnud yuwak." Et mukun mahapul ni man-in-e-hel kayun kewa-wa-wa ma-lat itultuluy yun mengu-unnud ni hi-gatu et endi hakey ni hi-gayun meheul ni mangngenghay. ¹⁴ Tep hedin eleg tayu iwwalak hu dinel tayun Jesus Christo eman ni laputun nengulugan tayu, ey meilla-kam itsud panyaggudan ni meidwat ni hi-gatu. ¹⁵ Ey entan nisi tu liwwan hu impatudek Apu Dios e kantuy "Hedin dedngelen yu hu ehel Apu Dios ni nunyan aggew, ey entan tu ngehay hu e-helen tu et eleg yu iu-ukkul idan aammed tayun nunman e nginhay da tugun tu." †

* **3:8** 3:8 [7-8] Psalm 95:8-9 † **3:15** 3:15 Psalm 95:7b-8

16 Hipadda humman ni tutu-un nangngel ni inhel Apu Dios, nem kinehing da? Inamta tayu e huyyadda helag Israel ni inhewang tud namhimbunan dad Egypt et ipenguluddan Moses ni neni-yan ni nunman ni bebley. 17 Ey hipadda hu nengipebubbunget nan Apu Dios ni na-pat ni toon? Humman ida hu helag Israel, tep nanliwat ida et kastiguen idan Apu Dios et mangkatey idad desert. † 18 Ey hipadda etan tuun insapatah Apu Dios ni eleg manla-kam ni panyaggudan ni pan-iiyyatuan dan impakulug tu? Humman ida etan helag Israel e nginhay da hu ehel Apu Dios. 19 Et humman hu, inewatan tayu law e eleg da la-kamen hu panyaggudan da, tep eleg ida mangulug.

4

1 Humman ni impakulug Apu Dios ni panyaggudan ni pan-iiyyatuan ni indaddan tu ey dammutu daman la-kamen tayu. Et humman hu, helipat-i tayu ma-lat endi hakey ni hi-gatsun eleg manla-kam nunman. 2 Tep huyyan panyaggudan ni dingngel tayu ey dingngel ida daman aammed tayun nunman, nem endi silbitun nangngelan da, tep eleg da kulugen. 3 Tep hi-gatsuddan ebuh ni kamengullug hu dammutun meki-iiyyatud pan-iiyyatuan ni indaddan Apu Dios. Nem hedin yadda etan eleg mengullug, ey hi-gada nanghelan Apu Dios ni kantuy
 “Bimmungettak et isapatah ku e hedin hi-gada, man eleg ida meilla-kam di nakka pan-iiyyatui.”

---

† 3:17 3:17 Numbers 14:29

Ey humman ni pan-iyyatuan ey neidaddan ni hi-gatsun tuu eman ni nengibbuan Apu Dios ni nanletuan tun puyek niyaddan emin eya wadan nunya. ⁴ Hedin ya meippanggep ni neikepitun aggew, man wada neitudek e kantuy “Nan-iyyatuh i Apu Dios ni kapitun aggew, tep ginibbuh tun emin ngunu tu.” ^{*} ⁵ Ma-nut neidaddan ni nebayag huyyan pan-iyyatuan, nem neitudek e kantuy “Hedin yadda humman ni tuu, ey eleg mabalin ni ida meilla-kam di nakka pan-iyyatui.” [†] ⁶ Tep ma-nut hi-gada hu nemangulun nengipeamtaan Apu Dios ni meippanggep nunyan pan-iyyatuan ni panyaggudan da, nem eleg ida maila-kam tep eleg da kulugen. Nem anin ni hanniman et dammutun meilla-kam itsun kamengullug nan Apu Dios. ⁷ Makulug huyya, tep nelabah dakel ni toon ni eleg panla-kaman idan aammed tayun indaddan Apu Dios ni pan-iyyatuan da, ey impatudek tun David e kantuy “Hedin dedngelen yu hu ehel Apu Dios ni nunyan aggew, man entan tu ngehay hu ehelen tu.” [‡]

⁸ Huyyan pan-iyyatuan ey beken ni yad Kanaan e nengipenguluan Joshua idan nunman ni aammed tayu. Tep gullat ni yadman, ey eleg et ehelen Apu Dios hu hakey mewan ni aggew ni dammutun peki-iyyatuan ni hi-gatu. ⁹ Et humman hu, hi-gatsun tuun Apu Dios ey nanengtun dammutun la-kamen tayulli humman ni kapan-iyyatuin kamelpun hi-gatu. ¹⁰ Tep emin hu tuun

---

^{*} **4:4** 4:4 Genesis 2:2 [†] **4:5** 4:5 Psalm 95:11. [‡] **4:7** 4:7 Psalm 95:7b-8

meilla-kam di nan-iyyatuan Apu Dios ey mewed-dan hi-gada hu makulug ni iyyatu, henin nan-iyyatuan tu eman ni nengibbuan tun ngunu tu. ¹¹ Et humman hu, ipahding tayu kabaelan tayu et abuluten daitsun Apu Dios ni meki-iyyatun hi-gatu ma-lat endi mengippekekewwah ni hi-gatsu etan ni iyyatun henin nengipekawahan idan helag Israel, tep ya eleg da pangulugan.

¹² Tep et-eteng ni peteg hu kabaelan ni ehel Apu Dios. Metattaddem nem ya ispadah ni makattadem di nambina-hil. Tep ya ehel tu ey tuka buddihi hu neidalle ni wadad nemnem tayu niya pinhed tayun pehding ma-lat meamta hu ingkatuu tayu. ¹³ Endi hakey ni naltun tu ittalwan hi Apu Dios. Hi-gatu hu menuwet ni hi-gatsu, tep tuka ang-angan emin hu tayu kapehpehding niya tayu kanemnemnema.

Ya etan Eta-gey ni Padi tayun kamengi-ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios

¹⁴ Tettengedi tayu hu tayu kapengullug nan Jesus e U-ungnan Apu Dios. Hi-gatu hu Eta-gey ni Padi tayun nambangngad di kabunyan ni kamengi-ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios. ¹⁵ Humman ni Eta-gey ni Padi tayu ey et-eteng hu hemek tun hi-gatsu, tep naka-amta tu hu kakulang ni tayu kapengullug niya kalinekah ni tayu kapanliwwasi, tep pinenatnaan tun emin hu elaw ni kakehe-ulin tuu, nem hedin hi-gatu, man eleg manliwat. ¹⁶ Et humman hu, kadinel itsun mandasal nan hi Apu Dios di kabunyan e kabbabbal ni peteg. Tep nanna-ud ni hehmeken

daitsu niya baddangan daitsud tsimpuh ni kaha-
pulan tayu hu baddang.

5

¹ Ya eta-gey ni padi ey kamepillid edum tun
tuu ma-lat hi-gatu mengi-ehneng ni hi-gadan Apu
Dios. Ey hi-gatu hu mengidwat nan Apu Dios
ni kaiddawat idan tuu niyadda daka i-appit ma-
lat mepesinsahan hu liwat da. ² Huyyan padi ey
han-anus tudda etan tuun eleg da amta pehding
da, niyadda etan wada daka keihlai, tep anin hi-
gatu et dammutun metuttullun niya dammutun
meihla tep tuu dama. ³ Et mukun hedin i-appit
tu hu kameidwat ni daka i-appit nan Apu Dios,
ey mahapul ni hi-gatu memenggulun um-idwat
ni i-appit tu et han law mabalin ni i-appitan
tudda tuu tep neliwtan dama. ⁴ Endi tuun nealay
pinutuk tu annel tun mambalin ni eta-gey ni
padin mengi-ehneng idan tuud hinanggan Apu
Dios, tep hi Apu Dios hu memuttuk ni hi-gatu
henin nemutukan tun Aaron e nemangulun eta-
gey ni padiddan aammed tayun nunman.

⁵ Hanniman daman Jesus Christo e beken ni
nealay kantuy hi-gatu hu Eta-gey ni Padi, tep hi
Apu Dios hu nemutuk ni hi-gatu. Tep kan Apu
Dios ni hi-gatuy

“U-ungnga dakan hi-gak. E-helen kun nunya e
hi-gak hi Amam.” *

⁶ Kan mewan Apu Dios ni hi-gatu ey
“Pinutuk dakan mampeddin ingganah henin
kinapadin Melchisedek.”

---

* 5:5 5:5 Psalm 2:7, Acts 13:33 niya Hebrews 1:5.

⁷ Yan kawedan Jesus di puyek, ey nemahhig ni in-anteng tu dasadasal nan Apu Dios. Inlet tu dasal tu niya limmewalewan tuka pandasali, tep amta tun wada kabaelan Apu Dios ni menellaknib ni hi-gatud ketteyyan tu. Inebulut Apu Dios hu dasal tu tep impebah tu annel tun nengu-unnudan tun Apu Dios. ⁸ Ma-nut U-unggan Apu Dios hi Jesus, nem mahapul ni nanlelehanan tu ligat tun pengippeangan tun tuka pengu-unnudin Apu Dios. ⁹ Naka-unnud tu hi Apu Dios, et humman hu nambalin ni hi-gatu hu menellaknib ni hi-gatsun kamengu-unnud ni hi-gatu, ma-lat meidwatan itsun biyag ni endi pappeg tu. ¹⁰ Tep hi-gatu hu pinutuk Apu Dios ni Eta-gey ni Padin henin kinapadi lan Melchisedek.

Ya pemaptek tayun tayu kapengullug nan Jesus

¹¹ Wada et pay edum ni pinhed kun ituttuddun hi-gayun meippanggep idan nunya, nem neligat ni ituttuddun hi-gayudda huyya, tep kulang kayu nin mengewwat. ¹² Gullat et, tep nebayag kayu law ni nengulug, ey dammutu law ni mantuttuddu kayun ehel Apu Dios. Nem tam ingganah nunya ey mahapul ni ippenidwan ituttuddun hi-gayudda etan nelakah ni meewwatan ni inedaedal yu. Heni kayu gelang ni eleg tu ni han-ekan hu kakennan nehiken, tep nanengtun ya gatas yuka innuma. ¹³ Ya henin nunyan tuun ya gatas ni ebuh tuka ekmuna ey neikamkampun ebuh hu inewatan tun kameituttuddun elaw Apu Dios. Kulang nin peteg hu tuka pengimmatun ni neiptek winu neihalla. ¹⁴ Nem yadda etan

kamengewwat niya kamengu-unnud ni nehammad ni kameituttuddun meippanggep nan Apu Dios ey neihammad hu daka pengullug, et amta da hu nambaklangan ni lawah et ya kayyaggud, niya hi-gada neieligan ni dammutun menggan ni kakennan nehiken.

6

¹ Et humman hu, eleg tayu ngu law tuppuga etan inedal tayun laputun nengulugan tayun Christo, nem mahapul ni eddalen tayu dama niya ewwatan tayu hu edum ni kameituttuddun mengihhammad ni tayu kapengullug. Tep eleg mahapul ni tayu pennidwaen ni eddalen ida hu inedal tayun nunman ni pengiwallengan tayun lawah ni elaw tayu, niya meippanggep ni tayu kapengullug ni hi-gatu, ² ya keibbellinan ni benyag, ya kapengitta-pewin tepayyad ulun kamengullug ni pengiddasalan ni panyaggudan da, ya ketegguan idallin nangketey niya penuwetan Apu Dios ni tuu et mekastiguddan ingganah hu neliwtan, tep inamta tayudda law humman. ³ Et humman hu, ya kayyaggud ey yadda law kameituttuddun mengippehammad ni tayu kapengullug hu eddaeddalen tayu. Huyya ipahding tayu hedin i-abulut Apu Dios.

⁴ Helipat-i yu, tep ya tuun nantuttuyyun liwat tu et mangulug nan Jesus, nem iggeb-at tun dedkugen hu tuka pengullug, ey eleg mabalin ni an mantuttuyyu mewan. Tep hedin nabnangan nemnem tu niya dinwat tu etan panyaggudan ni nalpud kabunyan, newadan hi-gatu hu Ispirituh Apu Dios ni mengadkadwan hi-gatu, ⁵ inedal tu

kakinayyaggud ni ehel Apu Dios, niya inamta tu kabaelan Jesus Christo ni pan-ap-apuan tulli, ⁶ nem iggeb-at tun dedkugen ni emin huyya, ey eleg law mabalin ni mantuttuyyu niya eleg law mabalin ni mambangngad ni mengullug mewan. Tep huyyan pehding tu ey heni tu pidwaen ni ippatak di krus hi Jesus e U-ungngan Apu Dios * et mebabba-ingan mewan di kedaklan ni tuu.

⁷ Ya tuun hanniman ey mekastigu, nem yadda etan tuun pannananeng dan u-unnuden hi Jesus ey meidwatan idan panyaggudan da. Tep ya kei-elligen tu huyya ey ya etan puyek ni kameuddanin kenayun et kayyaggud kaillameh ni kameitnem diman, ey ippaptek Apu Dios humman ni puyek. ⁸ Nem hedin hebit ni ebuh hu kaumtemel diman ni puyek, man endi silbitu et lelgaben alin Apu Dios ni apuy.

⁹ Nem anin ni hanniman hu inhel mi, et kami kamedinnel e beken ni hanniman hu elaw yu, tep inamta mi e kayyaggud hu yuka pehpehding tep nehelakniban kayu. ¹⁰ Tep limpiyuh hu kapehding Apu Dios et amta mi e eleg tulli lilliwwana hu impahpahding yun kayyaggud ni ya nengipeang-angan yun impeminhed yun higatun nemenaddangan yuddan edum tayun kamengullug ni laputu ingganah nunya. ¹¹ Ya pinhed min peteg ni meippahding ey pannananeng

---

* **6:6** 6:6 Ya pinhed tun e-helen hu “heni tu pidwaen ni ippatak di krus hi Jesus e U-ungngan Apu Dios,” ey ya tuun tuka dedkuga hi Jesus ey eleg tu law ibbilang hu neteyyan tu niya tuka kulluga e endi kabaelan Jesus ni memaddang ni hi-gatu et mukun be-ingen tu mewan hi Jesus.

yun emin ni mengihhammad ni yuka pengulug ingganah ni amnuan ni yuka namnamaha. ¹² Huyya pinhed min pehding yu, tep eleg mi pinhed ni kayu um-inglay ni mengiddinnel nan Apu Dios, nem u-ukkulen yudda etan nenawat ni impakulug tu, tep eleg da isiked ni menehhegged ni amnuan tu humman ni impakulug tun panyaggudan da.

Ya um-amnun impakulug Apu Dios

¹³ Hi Abraham hu pengiu-unnudan tayu eyan nakka pan-e-hela. Tep yan eman ni wada impakulug Apu Dios ni hi-gatu, ey insapatah tun peamnu tu humman ni inhel tu. Ey gapu tep endi edum ni eta-ta-gey nem hi-gatu, ey neala et isapatah tud ngadan tu ¹⁴ et kantun Abraham ey “E-helen kun hi-gam e iddawtan dakan dakel ni panyaggudan mu niya iddawtan dakallin dakel ni peteg ni helag mu.” ¹⁵ Et an-anusan Abraham ni hinehhegged humman ni inhel Apu Dios ni hi-gatu ingganah immamnu. ¹⁶ Hedin wada mansapatah, ey tuka issapatah di eta-ta-gey nem hi-gatu. Ey hedin nantebbalan idan nunman ni neisapatah, humman kesikkedan ni daka panhallai. ¹⁷ Hanniman daman Apu Dios e nansapatah e peamnu tu etan impakulug tun pehding tu ma-lat pengamtaan idan menewwat e eleg mehulluli humman ni ninemnem tun pehding tu. ¹⁸ Eleg man-ittek hi Apu Dios, et humman hu eleg mabalin ni tu kekyaten hu insapatah tu. Et mukun hi-gatsuddan hinelakniban tu ey et-eteng namnamah tayun menehhegged ni amnuan ni inhel tu. ¹⁹⁻²⁰ Huyyan namnamah tayu hu

mengippekedhel ni nemnem tayu et eleg tayu iwalleng hu tayu kapengullug ni hi-gatu. Tep inamta tayu e yallin edum ni aggew ey umlaw itsud kad-an tu. Humman ni pekihha-adan tayun Apu Dios di kabunyan ey endi dewadewa, tep immen law diman hi Jesus. Hi-gatu hu heni nengibeghul ni kultinah et humgep di kuwaltuh Apu Dios. Et humman hu, dammutu daman umhegep itsudman. Limmaw ni an mengiehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios, tep nambalin ni Eta-gey ni Padin ingganah, henin kinapadin Melchisedek.

7

Ya kinapadin Melchisedek

¹ Hedin hi Melchisedek, ey hi-gatu la hu patul di Salem ni nunman niya hi-gatu dama hu padin Apu Dios e Keta-ta-geyyan.

Ya kinapadin Melchisedek ey kameang-ang eyad nan-ungbalan dan Abraham. Tep yan eman ni hakey ni aggew, ey kamangkeibbanggad hi Abraham ni tu nekigubatan, e inapput tudda epat ni patul, ey an dinammun Melchisedek et idasalan tu ma-lat idwatan Apu Dios ni pa-nyaggudan tu. ² Et idwat daman Abraham nan Melchisedek hu kapulun emin ni piniliw tud tu nekigubatan. Ya keibbellinan ni ngadan ni Melchisedek ey limpiyuh ni patul. Da dama kaingngadnin patul ni kaum-idwat ni linggep, tep linggep hu keibbellinan ni bebley tud Salem. ³ Eleg meamta hu ama niya inan Melchisedek, niya hipan aammed tu. Anin ni ya neiungngaan

tu et ya neteyyan tu, et eleg meamta, tep endi an neitudek ni meippanggep idan nunman. Ya kinapadin Melchisedek ey henin kinapadin Ungngan Apu Dios e padin ingganah e endi pappeg tu.

⁴ Humman keang-angan tu hu kasina-gey Melchisedek, tep anin hi Abraham e kamet-bal ni nahlagan tayun Jews, et indawat tun Melchisedek hu kapulun emin ni piniliw tud tu nekigubatan. ⁵ Yan nunya ey yadda padin helag Levi hu kan ni Tugun ni wada lebbeng dan mengellan kapulun kinedangyan idan edum dan helag Israel, anin ni hakey hu nalpuan da e hi Abraham. ⁶ Nem hi Melchisedek ey beken ni helag Levi, nem dinwat tu hu kapulun kinedangyan Abraham. Et idasalan tu hi Abraham e hi-gatu hu nengipekulugan Apu Dios ni iddawat tu niya pehding tu. ⁷ Ey inamta tayu e ya tuun kamengibbegan Apu Dios ni panyaggudan ni edum tun tuu ey eta-ta-gey nem ya etan menewwat nunman ni panyaggudan. ⁸ Hedin yadda etan padin helag Levi ni kamenewwat ni kapulun kalelmuan tuu, man ida kamettey. Nem hedin hi Melchisedek, e nengalan kapulun limmun Abraham, man nanengtun mategu, tep endi an nee-ehhel di impatudek Apu Dios ni neteyyan tu. ⁹ Ma-nu tep makulug ni yadda helag Levi ey daka dewwata kapulun limmun tuu, nem heni dama immidwat hi Levi nan Melchisedek ni nengidwatan Abraham ni kapulun limmu tu. ¹⁰ Tep anin ni eleg ni maiungngan nunman hi Levi et heni wadad annel nan Abraham e apu tun eman ni nandammuan dan Melchisedek.

¹¹ Ma-nut ya nampadian idan helag Levi, ey neipuun di tugun Moses, nem kulang kinapadi da. Et mukun intu-dak Apu Dios hi Christo ni neihullul ni hi-gada. Tep hi Christo ey henin kinapadin Melchisedek hu kinapadi tu. ¹² Nem yan nunya ey endi law bilang ni kinapadiddan helag Levi, et humman hu, endi dama law lebbeng ni tugun Moses ni memillin mampeddi. ¹³⁻¹⁴ Et humman hu, ma-nut endi an ine-ehhel Moses ni wada padin melpud helag Judah, niya eleg tudda idwatan ni lebbeng dan mengippahding ni ngunun padid altar, nem pinutuk Apu Dios hi Apu tayu e hi Jesus Christo e helag nan Judah ni mampeddi.

Ya kinapadin Jesus Christo

¹⁵ Et inamta tayu e na-kal law hu lebbeng dan mampeddi, tep wada law hu hin-appil ni padin henin Melchisedek. ¹⁶ Nambalin ni padi tep ya kabaelan ni biyag tun endi pappeg tu e beken ni neipuun di tugun ni kantuy ebuh ida helag Levi ni mampeddi. ¹⁷ Makulug huyya, tep impatudek nan Apu Dios hu meippanggep ni hi-gatu e kantuy “Pinutuk dakan mampeddin ingganah henin kinapadin Melchisedek.” *

¹⁸ Et humman hu, eleg law meu-unnud hu Tugun Moses ni meippanggep ni pampeddian, tep eleg umgegla niya neendi law silbitu. ¹⁹ Tep endi hakey ni tuun kayyaggud di hinanggan Apu Dios tep ya nengu-unnudan tun tugun Moses. Nem kayyaggud et yan nunya, ey wada law hu i-imman ni pengiddinnelan tayun pengebbulutan

---

* **7:17** 7:17 Psalm 110:4

daitsun Apu Dios, et mukun wada law dinel tayun umhayukup ni menaydayaw niya mandasal ni hi-gatu.

²⁰⁻²¹ Insapatah Apu Dios e padillin ingganah hi Jesus Christo. Endi edum ni padin tu nanghelan nunya. Tep ebuh hi Jesus ni nanghelan tun kantuy

“Hi-gak e Ap-apu ey issapatah ku e padi kallin ingganah niya eleg ali mehulluli hu nem-nem kun nunyan insapatah ku.”

²² Et humman hu, huyyan insapatah Apu Dios ey hi Jesus hu iddinel tayun amnuan nunyan kekkeddukdul ni nekitbalan Apu Dios ni kehel-lakniban tayu.

²³ Hedin yadda padin helag Levi, ey dakel ida nanhuluhulul tep hedin netey hakey, man nehululan. Et mukun beken idan padin ingganah.

²⁴ Nem hedin hi Jesus, man eleg mepappeg hu nampadian tu tep mategun ingganah. ²⁵ Et humman hu, hi Jesus hu wadan ingganah hu kabaelan tun menellaknib idan umhayukup nan Apu Dios ni kamengiddinnel nan Jesus ma-lat eleg ida mekastigu, nem wadalli biyag dan endi pappeg tu. Wada kabaelan Jesus ni mengippahding idan nunya, tep mategun ingganah ni mengiehneng ni hi-gadad hinanggan Apu Dios.

²⁶ Et humman hu, hi Jesus hu Eta-gey ni Padin umbaddang ni hi-gatsud kakulang tayu tep kayyaggud ni peteg, endin hekey hu liwat tu e endi tuka keihlai. Neappil law etan idad nangkeliwtan, niya hi-gatu hu impeta-gey Apu Dios di emin et hi-gatu hu keta-ta-geyyan di kabunyan. ²⁷ Hi Jesus ey beken ni henidda etan

ni edum ni padin kamengi-ehnung idan tuun Apu Dios, tep eleg tu mahapul ni man-appit ni kewa-wa-wan Apu Dios henin daka pehding. Tep hedin hi-gada, man da ni kai-appisi hu liwat da ni han da in-appisi hu liwat ni edum dan tuu. Nem hedin hi Jesus, man pinhakkey nengiappitan tun annel tun nengiketeyan tun liwat ni tuu, et netekla law. Eleg mahapul ni tu ippenidwan man-appit, tep hiyya humman ni pinhakkey ni nan-appitan tu.

²⁸ Yadda etan eta-gey ni padin nepilin neipoun di tugun Moses ey tuuddan ebuh e ida dama kamanliwwat. Nem ya etan insapatah Apu Dios ni peelli tu, ey impa-beh nem ya hu tugun, et humman neihullul di tugun. Ey humman ni insapatah tu ey ya U-ungnga tu e Eta-gey ni Padin mampeddin ingganah. Tep hedin hi Jesus ey endin hekey tuka pangkullangi, tep kayyaggud ni peteg.

8

Ya etan baluh ni nekitbalan Apu Dios ni panyaggudan tayu

¹ Ya pinhed min paka-amtaen yu ey yahhuy. Hi Jesus e Eta-gey ni Padi tayun kamengi-ehnung ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios ey yimmudung di winannan Apu Dios e Ap-apud kabunyan, et humman keang-angan tu hu kasina-gey ni saad tu. ² Yadman di kad-an Apu Dios hu kapampeddiin Jesus. Ey yadman hu kad-an ni makulug ni Tabernacle ni kinapyan Apu tayu, beken ni ya tuu hu nengapya.

³ Hedin ya ngunun eta-gey ni padi ey hi-gatu hu kamengidwat ni kaidawat idan tuun Apu Dios niya hi-gatu kamengi-appit ni daka i-appit tep ya liwat da. Et humman hu, mahapul daman wada idawat Jesus nan Apu Dios, et ya annel tu hu indawat tu. ⁴ Gullat ni nanengtun wadad puyek hi Jesus, ey beken ni padi ngunu tu, tep dakel ida padid puyek ni kamengidwat ida etan ni kameidwat nan Apu Dios meippuun di Tugun Moses. ⁵ Ya Tabernacle ni kapangngunnuiddan padi ey nan-ingneh ang-ang tu etan ni wadad kabunyan. Tep yan eman ni nengilapwan Moses ni nengapyaan tun nunman ni Tabernacle, ey kan Apu Dios ni hi-gatuy “Paka-ang-ang mu et paka-u-unnuden mu etan henin inang-ang mud duntug.”

⁶ Nem eta-gey ni peteg hu ngunun Jesus Christo nem yadda padid puyek. Tep ya ngunu tun kamengi-ehneng ni hi-gatsu ey neipuun di baluh niya kakkayyaggud ni nekitbalan Apu Dios idan tuu tu. Humman ni baluh ni nekitbalan tu ey kedukdul nem ya eman nemangulu, tep neipuun di kekkeddukdul ni impakulug tun pehding tu, ey hi Jesus hu menang-ang ma-lat peamnu tu.

⁷ Gullat ni endi kulang tu eman nemangulun nekitbalan Apu Dios idan tuu tu, et eleg mahapul hu meikkadwa. ⁸ Nem inang-ang Apu Dios ey wada kapangkullangiddan tuu tu, et mukun kantun hi-gaday

“Hi-gak e Ap-apu ey yahhuy hu e-helen kun hi-gayun tuuk di Israel niyad Judah: Hakey alin aggew ey wadalli baluh ni pekitbalak ni hi-gayu.

- 9 Nem beken ni henin nekitbalan kudda lan aammed da eman ni nengipenguluhan kun hi-gadan neni-yanan dan Egypt tep eleg da pannananeng ni u-unnuden hu nekitbalan kun hi-gada, et humman nengiwallengan kun hi-gada.
- 10 Heninnuy hu baluh ni pekitbalan kun hi-gada: Ihha-ad kullid puhu da niyad nemnem da hu tugun ku, et humman ali enu-unnuden da. Yallin nunman ni aggew ey hi-gak ali hu Dios da niya hi-gadalli hu tuuk, et ipaptek kudda.
- 11 Eleg ali law mahapul ni da tuttudduan edum dan meippanggep ni hi-gak ma-lat amtaen da-ak. Tep emin ali tuu ey amta da-ak ngu dedan, anin ida etan ni tuun eleg meibbilang niyadda etan tuun kamedeyyaw.
- 12 Ey anin ni nanliwat ida et hehmeken kuddalli et pesinsahan ku liwat da niya liwwanen kulli hu nambahulan da.” *
- 13 Ya nanghelan Apu Dios ni hi-gatsun wada baluh ni nekitbalan tun u-unnuden tayu ey humman keang-angan tun pinappeg tu etan nemangulun nekitbalan tu. Ey inamta tayu e ya etan nebayag ni endi silbitu law ey anggegannuy meendilli.

9

Ya elaw ni kapenaydayaw idan Jews nan Apu Dios ni laputu et ya elaw ni tayu kapenaydayaw nunya

---

* 8:12 8:12 [8-12] Jeremiah 31:31-34

¹ Hedin ya eman nemangulun nekitbalan Apu Dios ey intugun tu pehding idan tuu tun menaydayaw ni hi-gatu niya wada hu nekapyan Tabernacle ni penaydayawan tayun hi-gatu eyad puyek. ² Humman ni Tabernacle ey wada nekapyan dewwan kuwaltuh tu. Ya etan di nemangulun kuwaltuh ey wada hu pattukkan ni kengkeh, ya tebol niya sinapay ni neiappit nan Apu Dios. Ya ngadan nunyan kuwaltuh ey Nesantuh ni Kuwaltuh. ³ Wada hu kultina ni nengedwan nunman ni dewwan kuwaltuh. Ya ngadan ni neikadwan kuwaltuh ey Nekasantuh ni Kuwaltuh. ⁴ Yadman kad-an etan ni balituk ni altar ni kapenggigihhebin insensoh e mebanglu hamuy tu. Wada damadman etan Kaban ni netakapan ni balituk e humman hu Kaban ni nekitbalan Apu Dios ni neiha-adan etan ni dewwan batun neitudekan idan hampulun Tugun Apu Dios ni dinwat Moses, ya etan hulkud Aaron ni pimmingi niya etan pa-nay ni balituk e neiha-adan ni manna. ⁵ Yad ta-pew ni hu-keb nunman ni Kaban ey wada dewwan nepaot ni anghel e kei-ang-angan ni kawedan Apu Dios. Nebekyag hu payak da et mahiduman hu hu-keb nunman ni Kaban ni kake-kalin liwat tep yadman hu kapengiwwakgihin padin kuheyaw ni kamei-appit nan Apu Dios. Nem beken nin nunyan pengippeamtaan kun hi-gayun emin ni meippanggep ni nunya.

⁶ Henin nunya hu elaw nunman ni Tabernacle. Yan nunman la, ey ida kaumhehgep hu padin kewa-wa-wa etan di nemangulun kuwaltuh ni Tabernacle et yadman daka pengippahdingin

ngunu da. ⁷ Nem hedin ya etan di neikadwan kuwaltuh ey ebuh hu eta-gey ni padin kaumhegep, nem pinhakkey ni ebuh ni hantoon hu tuka hehgepid man. Hedin umhegep diman ey mahapul ni um-ilaw ni kuheyaw ni animal ni i-appit tun Apu Dios et tu iwakgih di hu-keb etan ni Kaban et wada inna-nun ke-kalan ni liwat tu niya liwat idan edum tun tuu. ⁸ Ey humman ni kapehding idan padin nunman hu nengipeangan ni Ispirituh Apu Dios e endi kelebengan tayun manna-ud nan Apu Dios ni an mambeggan baddang ni pemessinsahan tun liwat tayu, hedin nanengtun wada hu Tabernacle di puyek ni penaydayawan tayun hi-gatu. ⁹ Wada hu pinhed tu huyyan ituttuddun hi-gatsun nunya. Tep manut in-enappitan idan tutu-un animal hi Apu Dios niya edum ni kameidwat ni hi-gatu, nem kapyatun eleg luminggep hu nemnem da, tep amta da e nanengtun eleg ma-kal hu liwat da. ¹⁰ Tep humman ni daka penaydayaw ey humman hu daka pengu-unnudin Tugun Moses ni meippanggep ni elaw ni kakenna, ya kainnuma niya elaw ni linih ni annel. Huyyadda hu mahapul ni u-unnuden da ingganah eman ni pengippeamtaan Apu Dios ni baluh ni nekitbalan tun elaw ni penaydayaw ni hi-gatu.

¹¹ Et neipahding huyya eman ni illian Jesus Christo di puyek e nambalin ni hi-gatu hu Eta-gey ni Padi tayun kamengi-ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios ma-lat dawten tayu hu panyaggudan ni indaddan Apu Dios ni hi-gatsu. Et yan nunya ey immen di kayyaggud ni peteg ni Tabernacle di kabunyan e beken ni kinapyan

tuu niya beken eyad puyek nebehwatan tu. ¹² Pinhakkey ni ebuh hu hinggepan tud man, ey endi inhegep tun kuheyaw ni gelding winu bakan tu in-appit nan Apu Dios. Tep ya kuheyaw tu hu in-appit tu eman ni neteyyan tu et mehelakniban itsun kamengullug, et wada law hu biyag tayun endi pappeg tu. ¹³ Hedin ya elaw eman ni nemangulun nekitbalan Apu Dios, man hedin wada tuun wada impahding tun pi-yew, ey eleg mabalin ni da peki-emmung ni mekidaydayaw nan Apu Dios ingganah wakgihan idan padin kuheyaw ni gelding winu baka niya depul ni giniheb dan impah ni baka. Et hedin negibbuh ni impahding ni padi humman, ey han dammutun mambanggad etan nengipahding ni pi-yew ni mekidaydayaw nan Apu Dios. ¹⁴ Et hedin henin nunman elaw tun nunman, ey kaw beken ni nema-man me-kal hu liwat tayu et endi tayu law nenemnemen tep ya ineyuhan ni kuheyaw nan Jesus Christo di krus? Humman ni impahding Jesus ey endi kulang tun neiappit nan Apu Dios ni kepeessinsahan ni liwat tayun umhulun ni ketteyyan tayu. Impahding tu huyya tep ya baddang ni Ispirituh Apu Dios e endi laputu niya endi pappeg tu. Et yan nunya ey dammutu law ni mansilbi itsun Apu Dios e wadan ingganah.

¹⁵ Et humman hu, hi Christo hu kamengiehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios di baluh ni nekitbalan tu ma-lat emin itsun nambalin ni tuun Apu Dios ey dewwatan tayu etan impakulug tun beltanen tayun mannananeng ni ingganah. Dammutu law ni meippahding huyya, tep in-

gkatey Jesus hu liwat tayu, anin yadda lawah ni impahpahding tayun eman lan nemangulun nekitbalan Apu Dios ida aammed tayu.

¹⁶ Ya elaw ni kapengippebeltanin Apu Dios ni hi-gatsun panyaggudan tayu ey henin elaw tayun Jews e mahapul ni mettey etan mengippebeltan et han beltanaddan pinhed tun pengidwatan hu hipan pebeltan tu. ¹⁷ Tep hedin naneng-tun mategu etan tuu, ey eleg mabalin ni tu pebeltan hu tenged tu. ¹⁸ Hanniman dama hu nemangulun nekitbalan Apu Dios e mahapul ni wada mekleng et meiappit hu kuheyaw tun Apu Dios et han dammutun dewwatan ni tuu hu panyaggudan tu. ¹⁹ Makulug huyya, tep yan eman ni negibbuan ni nengipeamtaan Moses idan tuun emin ni Tugun, ey illa tu kuheyaw ni baka et ya kuheyaw ni gelding ni neikamdug di danum et alen tu etan helek ni hyssop ni nabtek ni madlang ni sinulid et ita-mel tud kuheyaw et wakgihan tu hu libluh ni neitudkan ni Tugun niyadda tutu-un wadadman. ²⁰ Yan tuka pampengippahdingin nunman ey kantuy “Huyyan kuheyaw hu mengippeamta e mahapul ni u-unnuden tayu hu nekitbalan Apu Dios ni hi-gatsu.” * ²¹ Winakgihan tu dama hu Tabernacle et yaddan emin hu wadadman ni kai-usal ni kapenaydayawin Apu Dios. ²² Ya intenuttuddun Moses ni Tugun Apu Dios ni intudek tun nunman ey emin ida etan kamenaydayaw nan Apu Dios niyadda etan kamei-ussal ni kapenaydayawin hi-gatu ey mahapul ni mewakgihan idan kuheyaw et han abulutaddan Apu Dios. Ey hedin nanliwat

---

* **9:20** 9:20 Exodus 24:6-8

ida, man mahapul ni wada hu i-appit dan Apu Dios ni animal, tep eleg mabalin ni an me-kal hu liwat da hedin endi da peih-ih ni kuheyaw ni animal.

Ya na-kalan ni liwat tayu tep ya neteyyan Jesus Christo

²³ Humman hu elaw ni kaebbulutan Apu Dios ni penaydayaw dan hi-gatun nunman, tep mahapul ni wada iddawat dan animal ni hi-gatu et iwakgih da hu kuheyaw tud Tabernacle niyadda etan di neiha-ad diman. Nem huyyaddan emin ey u-ukkul ni ebuh etan ni makulug ni Tabernacle di kabunyan, et mukun humman ni Tabernacle ey mahapul ni ya kekkeddukdul ni peteg hu mei-appit diman nem ya hu kuheyaw ni animal ni kai-enappit ni padid puyek. ²⁴ Et humman hu, pakkaw immayuh hu kuheyaw nan Christo ni nengidwatan tun annel tun Apu Dios. Ya Tabernacle ni hinggepan tu ey beken ni kinapyan tuu eyad puyek, tep u-ukkul ni ebuh humman. Ya hinggepan tu ey yad kabunyan e humman dedan hu makulug ni Tabernacle et immen di diman ni nunya et hi-gatu kamengi-ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios. ²⁵ Hedin ya etan eta-gey ni padid puyek, man katootoon ey kaum-ilaw ni kuheyaw ni animal ni tuka an i-appit nan Apu Dios etan di Nekassantuh ni Kuwaltuh ma-lat pesinsahan tu hu liwat idan tuu. Nem beken ni henin nunman nan hi Jesus Christo, tep ingkatey tun pinhakkey hu neneklaan tun liwat tayu et ebuh. Eleg law mahapul ni an meippenidwa. ²⁶ Tep gullat ni

mahapul ni mampidpidwan mettey ni pengi-appitan tun annel tun Apu Dios, et ku e-eggel ni nanlelehhahan tu, neipalpu eman ni naltuan ni puyek ingganah nunya. Nem beken ni henin nunman, tep immali hi Jesus eman ni gintud Apu Dios ni nemappegan tun kabaelan ni liwat et iketey tud krus hu pengkalan tun liwat tayu, ey hiyya humman ni pinhakkey ni nengipahdingan tun nunman.

²⁷ Emin hu tuu ey nanna-ud dedan ni mettey et mehuwetan ida. ²⁸ Makulug huyya, ey neka-
amta tayu dama e ingkatey Jesus Christo hu liwat tayu ma-lat wada inna-nu tun ke-kalan ni liwat idan katuutuu. Ey mambangngad ali mewan, nem beken law ni ya liwat tayu hu tu ellian, nem ma-lat tudda helakniban hu kamengullug ni kamenehged ni ellian tu.

10

¹ Ya Tugun Moses ni meippanggep ni pan-appitan hu keang-angan tudda huyyan kakkayyaggud ni mekapkapyallin hakey ni aggew. Nem kulang impeang-ang tu, tep heni allinnew ni ebuh. Et mukun anin ni katootoon ni nan-appit ida tutu-u et nanengtun eleg ida ibbilang Apu Dios ni kayyaggud. ² Tep gullat ni makulug ni nepesinsahan hu liwat idan tuun hanniman ni daka penaydayaw, ey eleg da et nemnemnema hu liwat da et issiked dan man-appit ni animal nan Apu Dios. ³ Nem ya kakulugan tu ey daka nenemnema hu liwat da, et mukun katootoon ni nan-appit ida. ⁴ Tep eleg

han-ekal ni kuheyaw ni baka niya gelding hu liwat.

⁵ Et humman hu, yan eman ni illian Jesus di puyek ey kantun Apu Dios ey

“Eleg mu law pinhed ida etan animal niyadda linggeman ni daka i-appit niyadda daka idawat ni hi-gam, et humman hu, winedam hu annel kun mei-appit ni hi-gam. ⁶ Eleg ka um-amleng ida etan ni kagihheban kamei-appit ni hi-gam niyadda etan edum ni daka idawat ma-lat ekalen mu liwat da. ⁷ Et humman hu, kangkuy ‘Apu Dios, ebbuluten ku etan pinhed mun meippahding ni hi-gak ni henin neitudek etan di libluh ni impatudek mun ehel mu.’ ”

⁸ Em, inhel Jesus nan Apu Dios e kantuy “Eleg mu law pinhed ida humman ni daka i-appit ni hi-gam ni linggeman niya eleg mu pinhed etan daka gihheban animal ni i-appit dan hi-gam tep ya liwat da.” Huyya nengipesikedan Jesus ni daka i-appit nan Apu Dios, anin ni humman hu intugun tun Moses ni nunman.

⁹ Induman tu et kantuy “Apu Dios, ebbuluten ku etan pinhed mun meippahding ni hi-gak.” Huyya nemappegan tun eman ni nebayag ni elaw ni daka penaydayaw, et hululan tun baluh law ni elaw. Et mukun endi law silbi tun umienappit ni animal nan Apu Dios tep hi Jesus law hu inhullul tun mei-appit ni hi-gatu. ¹⁰ Et humman ni pinhed Apu Dios ni meippahding nan Jesus hu pengibbillangan daitsu law ni kayyaggud di hinangga tu, tep ingkatey Jesus Christo hu peneklaan tun liwat tayu et endilli

tu keippidwaan mewan humman, tep endi tu nangkulangan humman ni impahding tu.

¹¹ Ya kapehding idan padin nunman ey ida kaman-eh-ehneng ni kewa-wa-wad altar ni man-appit. Nem ya humman ni daka i-enappit ey eleg tu han-ekal hu liwat ni tuu. ¹² Nem hi Jesus ey pinhakkey ni ebuh hu nengiappitan tun annel tu eman ni nengiketeyan tun liwat ni emin ni tuu, nem mannananeng hu keihhilbian ni nunman ni impahding tu. Yan nunya ey immen ni yimmudung di winannan Apu Dios ni kei-ang-angan ni kasina-gey ni saad tu. ¹³ Immen law diman e tuka hehhegeda pengapputan Apu Dios emin ni buhul tu ma-lat hi-gatu hu tengn-gawen dan Ap-apu. ¹⁴ Humman ni pinhakkey ni tu nengiappitan ni annel tun Apu Dios hu nengabulutan ida law Apu Dios ni ingganah etan idan tuun na-kal liwat da. Ey hi-gada hu kababbaddangin Apu Dios ma-lat makangngunnud idan hi-gatun kewa-wa-wa. ¹⁵ Anin ni ya Ispirituh Apu Dios et tuka ihhudut ida huuya, tep inhel tun nunman hu inhel Apu Dios ni kantuy

¹⁶ “Medettengan ali etan aggew ni gintud kun pengippeamtaan kun baluh ni nekitbalan kuddan tutu-uk. Ihha-ad kullid puhu da niyad nemnem da hu tugun ku, et humman ali enu-unnuden da.” *

¹⁷ Kantu mewan ey “Ey anin ni nanliwat ida et hehmeken kuddalli et pesinsahan ku liwat da niya liwwanen kulli hu nambahulan da.” ¹⁸ Et hedin tep pinesinsahan Apu Dios hu liwat tayu,

---

* **10:16** 10:16 Jeremiah 31:33

ey eleg law mahapul ni itsu um-ienappit nan Apu Dios ni linggeman ni ke-kalan ni liwat tayu.

Ya pengihhammadan tayun pekiddagyuman tayun Apu Dios

¹⁹ Et humman hu, hi-gayun kaegiegi, ey dammutu law ni umhayukup itsud kad-an Apu Dios di kabunyan et mandasal itsun hi-gatu, tep immayuh hu kuheyaw nan Jesus ni nengiketeyan tun liwat tayu. ²⁰ Nem mategu law, et hi-gatu mengillaw ni hi-gatsud kad-an Apu Dios. Tep yan eman ni neteyyan tu ey nebi-ki etan kultinah ni nengadwa etan ni dewwan kuwaltuh et endi law hu umhanid dellanen ni umlaw di kad-an Apu Dios et dammutu law ni manna-ud itsun mandasal ni hi-gatu. ²¹ Hi Jesus law hu Eta-gey ni Padi tayun kamengippaptek ni hi-gatsun tuun Apu Dios. ²² Et humman hu, ya kayyaggud ni pehding tayu ey panduttuk itsud kad-an Apu Dios e eleg itsu mandinwa, nem paka-iddinel tayu hi Jesus e kamengi-ehngeng ni hi-gatsu ma-lat abuluten Apu Dios hu dasal tayu. Dammutun pehding tayu huyya, tep heni daitsu winakgihan ni kuheyaw Jesus et eleg tayu law nenemnemen hu lawah ni impahding tayu. Kameang-ang huyya eman ni nebenyagan tayu, e heni na-meh hu annel tayun malinih ni danum. ²³ Ey kayyaggud hedin eleg itsu mandinwa, nem tettengedi tayu etan tayu kanamnamahan kantayun wadan hi-gatsu, tep inamta tayu e hi Apu Dios ey kameiddinnel ni mengippeamnu etan ni impakulug tu. ²⁴ Nemnem tayu hu pehding tayun manhimbabaddang ni keihhammadan ni tayu

kapengullug, pan-impipinshed itsu niya kayyag-gud hu ipahding tayu. ²⁵ Eleg tayu iu-unnud idan edum e inwalleng da hu daka pengullug et isiked da law ni mekiammuammung ni menay-dayaw nan Apu Dios. Nem ya pehding tayu ey panhintutugun itsu, nema-man nunya, tep ay kamangkedettengi law hu pambangngadan nan Apu tayu.

²⁶ Hedin iggeb-at tayun eleg u-unnuda hu neipeamtan hi-gatsu, et tataggan tayun man-liwwaliwwat, ey eleg law mansilbin hi-gatsu hu neteyyan Jesus. Tep endi law edum ni dammutun mei-appit ni mengkal ni liwat tayu.

²⁷ Et hedin hanniman, man daitsu kahehhegeda etan di kehuwetan tayu ni ya etan di anggetakkut ni kekastiguan di kaumhinyab ni apuy ni pengastigun Apu Dios ida etan ni buhul tu.

²⁸ Anin ya Tugun Moses et kantuy hedin wada kamangngenghay, ey eleg hehmeka, nem pepetty hedin wada dewwa winu tellun mantistigu.

²⁹ Hedin hanniman, man nema-man mekastigu etan tuun mangngenghay ni U-ungngan Apu Dios e hi Jesus. Tep imbilang tun endi hu silbin kuheyaw tun in-appit tun Apu Dios ni kepossinsahan ni liwat tayu meippuun etan di baluh ni nekitbalan Apu Dios. Ya etan tuun mengippahding ni hanniman ey kinehing tu hu Ispirituh Apu Dios e kabbabal ni peteg ni hi-gatsun neliwtan. ³⁰ Nemahhig ali hu kastigu tu, tep inamta tayu e kan Apu Dios ey “Hi-gak hu mengibleh. Hi-gak e Apu yu hu mengastigu etan ni mengippahding ni lawah ni hi-gayu.” Kantu pay ey “Hi-gak e Apu hu menuwet idan

tuuk.” ³¹ Anggetakkut hedin hi Apu Dios e wadan ingganah hu mengastigun hi-gatsu.

³² Nemnem yu kedi eman neipenahding ni hi-gayun laputun nengulugan yu. Tep yan eman ni nehullulan ni nemnem yu ey dakel hu nannligligatan yu, nem inhikal yu et pannananeng yu hu yuka pengullug. ³³ Hin-addum ni dakeyu kapampadngelin edum yun tuud kedaklan ni tuu niya hin-addum ni dakeyu kapanlelehan. Niya hin-addum ni kayu kameilleggat di kapanlelehaniddan edum ni kamengullug. ³⁴ Ey neilegat kayun nanlelehanan idan edum yun kamengullug ni neikelabut. Ey anin ni piniliw idan buhul yu hu limmu yu et kayu kamanam-amleng, tep inamta yu e wadan hi-gayu hu kakkayyaggud nem yadda humman ni limmu yu. Ey humman ni kayyaggud ni wadan hi-gayu ey eleg metellak, nem mannananeng ni ingganah. ³⁵ Et humman hu, entan tu iwalleng hu dinel yun Apu tayu, anin ni hipa mekapkapyu, tep et-eteng hu gungunahen yu hedin mandinnel kayun kenayun. ³⁶ Mahapul ni an-anusan yun mengihhikkal idan kamekapkapyan hi-gayu malat dammutun han-ipahding yu hu pinhed Apu Dios ni pehding yu. Hedin hanneya pehding yu, ey dewwatan yullin emin hu impakulug tun iddawat tu. ³⁷ Tep neitudek dedan e kantuy “Anggegannu law ey um-ali etan tayu kahehhegedan um-ali. Eleg tu gegnada hu ellian tu. ³⁸ Et yaddalli etan tuuk ni neibilang ni kayyaggud ey hi-gada hu mengihhikkal ni hipan ligat da tep ya daka pengullug ni hi-gak. Nem hedin wada

mengiwwalleng ni tuka pengullug ni hi-gak ey eleg tuwak peamleng.”

³⁹ Tep yadda tutu-un kamengiwwalleng nan Apu Dios ey eleg ida mehellaknibi. Nem hedin ngun hi-gatsu, man pannananeng tayu hu tayu kapengullug ni hi-gatu, et humman hu, mehellakniban itsulli.

11

Ya elaw ni pengullug

¹ Ya kapengullug ey humman hu tayu kapengamtain dewwatan tayu etan ida tayu kanamnamaha niya humman hu tayu kapengamtain makulug ni wadadda etan eleg tayu han-ang-ang. ² Ya kapengullug idan tuun nunman hu nengabulutan Apu Dios e kayyaggud ida.

³ Ya tayu dama kapengullug hu nengamtaan tayu e naltu hu puyek niyaddan emin hu edum ni naltu tep inmandal Apu Dios. Et humman hu, tayu kaewwasi e emin ida eya tayu kaang-ang-anga ey nalpud eleg meang-ang.

Yadda tuun kaebbulutan Apu Dios ni kayyaggud tep ya daka pengullug

⁴ Ya kapengullug Abel, hu gaputun wadwada hu in-appit tun Apu Dios nem hi Cain e agi tu. Inebulut Apu Dios humman ni in-appit tu tep ya tuka pengullug, e humman nengibilangan Apu Dios ni hi-gatun kayyaggud. Ey anin ni netey hi Abel, et nanengtun ya tuka pengullug

hu kamengituttuddun kayyaggud ni elaw ni un-nuden.*

⁵ Hanniman daman Enok, e eleg matey tep ya tuka pengullug, e inewit Apu Dios di kabunyan, et endi an nenamak ni hi-gatu. Kantud ehel Apu Dios ni impatudek tu ey impeamleng Enok hi Apu Dios et han tu ayagid kabunyan. ⁶ Hedin endi kapengullug ni tuu ey eleg mabalin ni tu peamleng hi Apu Dios. Tep ya tuun neminshed ni umhayukup di kad-an Apu Dios, ey mahapul ni kullugen tu e wada hi Apu Dios, niya kullugen tu dama e kabaddangin Apu Dios hu tuun kamambeggan baddang ni hi-gatu.

⁷ Hi Noah dama hu hakey ni indeddengel tu hu impanwarning Apu Dios ni hi-gatun mekap-kapyallin hakey ni aggew tep ya tuka pengullug. Et kumapyan bapor ni nengipahgepan tuddan familyah tu et eleg ida malsing ni nalbengan ni bebley. Ya tuka pengullug hu nengibilangan Apu Dios ni hi-gatun kayyaggud. Ya nengu-unnudan tun inhel Apu Dios hu keang-angan tu e emin ida tuun nunman ni kawedan Noah ey neliwtan ida, tep endi daka pengullug.

⁸ Hanniman daman nan hi Abraham, e gapuh ni tuka pengullug ey inu-unnud tu hu inhel Apu Dios ni hi-gatu et hi-yanen tu hu bebley tu et man-aldan etan di bebley ni impakulug Apu Dios ni pebeltan tu, anin ni eleg tu amta lawwan tu. ⁹ Ey ya tuka pengullug hu tu nan-etaetanan di tu nekibebleyan di impakulug Apu Dios ni pampuyyek tu. Tep heni binunal hi Abraham

---

* **11:4** 11:4 Genesis 4:3-10

di emin di linawwan tu niya neatepan ni tuldah ni ebuh hu baley tu. Hanniman dama hu impahpahding di Isaac e u-ungnga tu, ni hi Jacob e inap-apu tu. Neila-kam idan nan hi Abraham etan di beltanen dan impakulug Apu Dios ni hi-gada. ¹⁰ Tep ya etan bebley ni kahehheggedan Abraham ni pambebleyan da ey nehammad ni peteg hu sinuunan tu, tep hi Apu Dios hu kan nemnem niya nengapyan nunman.

¹¹ Anin daman hi Sarah e ahwan Abraham et nehammad hu tuka pengullug, tep anin ni nebasi niya nei-inna law, et entanni ey newada hakey ni u-ungnga tu. Nambutsug tep kamedinnel nan Apu Dios e tuka peamnu hu tuka e-helan pehding tu. ¹² Anin hi Abraham ey nea-amman peteg et endi law kabaelan tun mantennud, nem entanni ey impantanud nan Apu Dios et henidda bittuwen di kabunyan niya henidda palnah di gilig ni baybay hu kadinakkel ni helag tu e eleg ida mebillang.

¹³ Emin ida huyyan tutu-u ey impannaneng da hu daka pengullug ingganah ni neteyyan da. Eleg da dawten hu impakulug Apu Dios ni iddawat tun hi-gada ey netey ida, nem nannaneng hu dinel da e hakey alin aggew et um-amnu humman ni impakulug tu. Daka kulluga e hi-gatsuddan kamengullug ey bawi tayun ebuh eya puyek, tep eleg itsu mena-yun deya. ¹⁴ Huyyaddan tuu ey kinulug da e wada etan bebley ni lawwan da e yadman ali law hu panha-adan dan ingganah, et humman hu daka hemmahemmaka. ¹⁵ Beken ni ya etan bebley ni hini-yan da hu daka nenemnema, tep gullat et

nambangngad idadman. ¹⁶ Humman ni panha-
adan dallin daka nenemnema ey kakkayyaggud
nem ya etan bebley ni hini-yan da, tep yad
kabunyan hu kad-an tu, ey daka iddinel hi Apu
Dios ni nengidaddan ni nunman e panha-
adan da. Et humman hu, eleg umbaing hi Apu Dios
ni menghel e hi-gatu Dios da, tep indaddanan
tuddan pambebleyan da.

¹⁷⁻¹⁹ Ya kapengullug Abraham hu gaputun
nengu-unnudan tun inhel Apu Dios ni nemat-
naan tun hi-gatu. Tep yan nanghelan Apu Dios
ni tu i-appit etan binugtung ni u-ungnga tu e
hi Isaac ey inu-unnud tu, anin ni impakulug tu
lan hi-gatu e hi Isaac hu kehlagan alin dakel
ni tuu. Et ilaw tu tu-wangu et tu-et petteyen,
tep kamedinnel e wada kabaelan Apu Dios ni
meneggun netey. Ey makulug ni heni tu sinegu,
tep inhelan tu et eleg law iappit Abraham etan
u-ungnga tun hi Isaac.

²⁰ Heni daman nan hi Isaac e ya tuka pengullug
hu nanghelan tuddan dewwan u-ungnga tu e
di Jacob nan Esau e yallin edum ni aggew ey
iddawat Apu Dios hu panyaggudan da.

²¹ Ya kapengullug daman nan hi Jacob hu
gaputun yan eman ni naka-a-amma law e ngan-
ganianih hu ketteyyan tu, ey inhudngul tu hulkud
tud pangal tu et dayawen tu hi Apu Dios et
idasalan tudda inap-apu tun u-ungngan Joseph
ma-lat idwat nan Apu Dios hu panyaggudan da.

²² Anin daman hi Joseph et ya tuka pengullug
hu gaputun yan eman ni ngannganiani law hu
ketteyyan tu, ey inhel tu e yallin edum ni aggew

ey hi-yanen idan edum tun helag Israel hu Egypt et itugun tun hi-gada e ittabin da hu tu-ngal tu.

²³ Anin idan a-ammed nan Moses et ya daka pengullug hu gaputun eleg da takutan ni mengehing ni olden ni patul e pepettey tun emin hu pakeiungngan laki et itattallu da hi Moses ni tellun bulan. Hakey pay ey yan eman ni neiungngaan tu ey inang-ang idan a-ammed tu e indawtan idan Apu Dios ni kayyaggud ni peteg ni u-ungnga.

²⁴ Anin hi Moses eman ni nehiknan tu law et ya tuka pengullug hu eleg tu peminhedan ni meibbillang ni u-ungnga etan ni biin u-ungngan patul di Egypt e nengagemid ni hi-gatu. ²⁵ Tep tuka pehebballi hu anin mekilלהan idan tuun Apu Dios nem ya an meie-eddum di kapehpehd-ing idan tuud Egypt ni panliwwatan, tep inamta tu e nekemtang ni ebuh hu pan-amlengan ni kamanliwwat. ²⁶ Tuka pehebballin mepihhul tep ya namnamah tun ellian alin Christo nem ya hu tu pengellaan ni emin ni kinedangyan di Egypt, tep tuka nemnemnema hu gungunahen tullin hakey ni aggew.

²⁷ Eleg tumekut ni bunget nan Pharaoh e patul et hi-yanen tu hu Egypt tep ya tuka pengullug. Anin ni neligat hu biyag tu et inenu-unnud tu hi Apu Dios, tep heni tuka ang-ang-anga hi Apu Dios anin ni eleg meang-ang. ²⁸ Ey ya tuka pengullug hu himmulun et hi-gatu hu nengilepun Piyestah ni Passover et u-unnuden tu hu inhel Apu Dios e wakgihan dan emin hu pamedingan ni baballey dan kuheyaw ma-lat hedin um-ali etan anghel ni

memettey idan emin ni pengulwan ni lakin u-ungngaddan tuud Egypt, man eleg tudda illagat hu pengulwan ni lakin u-ungngaddan Jews.

²⁹ Ya kapengullug idan Jews ni nunman hu nan-agwatan dad mamegan puyek di gawan Madlang ni Baybay. Nengunud ida tuud Egypt, nem nan-addum mewan hu danum et mangkalsing ida.

³⁰ Gapuh ni kapengullug idan helag Israel ey nangketu-li hu tuping ni luhud di Jericho, tep inu-unnud da hu inhel Apu Dios e liklikwehen da humman ni bebley ni pitun aggew. ³¹ Ya kapengullug nan Rahab, e hakey ni biidman ni tuka pebeyyad hu annel tud laki, hu gaputun eleg da pameteyan ni hi-gatu. Emin ida hu tuudman ey eleg ida mengu-unnud nan Apu Dios et pateyen idan Jews, nem eleg da pakipetey hi Rahab, tep yan eman ni illian idan dewwan Jews ni an mansi-im idan kebebleyan tu, ey inaygan tuddad baley tu et baddangan tuddan nambangngadan da.

³² Wadan hiyyadda huyyan pengamtaan yun elaw ni kapengullug. Tep gullat ni tagan ku tenten et kulang hu tsimpuh ni penghelan kun kapengullug idan tuun nunman, henid Gideon, hi Barak, hi Samson, hi Jephthah, hi David, hi Samuel, niyadda la eman prophets. ³³ Wadadda edum ni hi-gadan nengenapput di da nekigubatan tep ya daka pengullug. Yadda edum ey kayyaggud hu nan-ap-apuan dad bebley da niya dinwat da hu impakulug Apu Dios ni iddawat tun hi-gada. Yadda edum, ey innang pengngannan idan layon ni hi-gada, nem eleg dadda

kanen. ³⁴ Wadadda edum ni innang kegiheban dad kaumhinyab ni apuy, nem neihwang ida. Yadda edum ey innang hu pemetteyan ni buhul dan nampan-ispadah ni hi-gada, nem neihwang ida. Yadda edum, ey nekapuy ida, nem nambalin idan na-let. Nambalin ida edum ni nangketuled ni mekiggubbat et apputen dadda buhul da. ³⁵ Ey wadadda dama bibi-in nunman ni netagwan hu u-ungnga dan netey tep ya daka pengullug.

Wadadda edum ni kamengullug ni dimpap idan edum ni tuu et panlelehan dadda. Yadda etan nampap ni hi-gada ey kanday ibbukyat dadda hedini issiked dan mengullug nan Apu Dios, nem kahing ida et pampateyan dadda. Eleg da isiked ni mengullug tep pinhed dan metegguan idalli et kayyaggud ali biyag da nem ya biyag dad puyek. ³⁶ Yadda edum ni kamengullug ey pinihupihul idan edum dan tuu niya bineibeig dadda. Yadda edum, ey binenangkiling dadda et pan-ikelabut dadda. ³⁷ Yadda edum ey nantengba daddan batu et mangkatey ida. Nambengwah dadda edum ni gelgel niya nantewik dadda edum ni ispadah. Yadda edum ey newetwet ida et ya balwasi da ey katat ni kalneroh winu gelding. Nanlelehanan da niya lawah hu impahpahding idan edum ni tuun hi-gada. ³⁸ Yadda edum ey hinek-il daddad baballey da et ida mandaladalan di desert niyad kedunduntug. Nantalutaluddad hungab niyad leyang. Et mukun yadda eleg mengullug e nemahhig kalwah da, ey eleg idan hekey meibbilang ni mekibbebley ni hi-gadan kamengullug.

³⁹ Huyyaddan tuu ey katettebalan Apu Dios

idan kayyaggud tep ya daka pengullug, nem eleg da ni dawten hu impakulug tu, ⁴⁰ tep wada hu kekkeddukdul ni ninemnem tun pehding ni hi-gatsun emin, e beken ni hi-gadan ebuh. Tep eleg um-amnu hu planuh Apu Dios hedin eleg itsu mei-dum ni hi-gada tep ya dama tayu kapengullug.

12

Hi Apu Dios hu Ametayun emin ni kamengullug

¹ Humman hu elaw ni kapengullug idan nunman ni tutu-u. Nem inna-nu daman hi-gatsu? Hipa pehding tayu? Mahapul ni nemnemen tayu e wadadda hu dakel ni tutu-un nunman ni nehammad daka pengullug. Et ya kayyaggud ey ya elaw da hu pengiu-unnudan tayun kamen-gullug nunya. * Et humman hu, isiked tayun mengippenahding ni linggeman ni kaumheliwan hi-gatsun pengu-unnudan tayun Apu tayu. Ey isiked tayudda hu liwat ni heni nemedbed ni hi-gatsu. Niya anin ni hipa mekapkapyia et panananeng tayu hu tayu kapengullug. ² Hi Jesus ni ebuh hu kulug tayu niya hi-gatu pandineli tayu, tep hi-gatu neipuunan ni tayu kapengullug niya hi-gatu hu mengippehammad ni tayu kapengullug. Impeang-ang tu hu pehding tayu tep inhikal tu hu ligat tud krus, tep amta tun wadalli pan-am-amlengan tun kegibbuan tu humman. Eleg tu nemnemen hu kebe-ingan tun ketteyyan

---

* **12:1** 12:1 Kan idan edum ey ya keibbellinan tu huyya ey heni daitu hinelikuban idan nunman ni tutu-un nehammad daka pengullug e ihik idan pengu-unnudan tayun elaw da.

tud krus et yan nunya ey yimmudung law di winannan Apu Dios e Ap-apud kabunyan.

³ Ey mahapul ni nemnem tayu hu nengisipelan nan Jesus ni nemahhig ni kapemippihuliddan neliwtan ni hi-gatu ma-lat eleg yu nemnemmen e endi silbin yuka pengullug hedin wada ligat yu, tep hedin hanniman hu pannemnem yu, man manlu-lu kayu. ⁴ Tep anin ni kayu kamanligligat ni mengiwwalleng ni liwat et endi ni hu nengiketey nunman. ⁵ Kaw liniwwan yu hu tugun Apu Dios ni hi-gayun u-ungnga tun kantuy “Hi-gam e u-ungngak, entan tu langlangkuyya hu nakka penuggunin hi-gam niya entan almet mu hedin imbunget daka, ⁶ tep nak ida katugguna hu nakka ibbilang ni u-ungngak ni pinpinhed ku niya nak ida kakastiguan panyaggudan da.” †

⁷ Et humman hu, mahapul ni ihhikal yu hu ligat yu, tep ya kapenuggunin Apu Dios ni hi-gayu hu keang-angan tun dakeyu kaibbilang ni u-ungnga tu. Tep kaw wada u-ungngan eleg tuggunan ametu? ⁸ Katuggunan Apu Dios idan emin u-ungnga tu. Et hedin eleg dakeyu tugguna, ey beken kayu tep ni makulug ni u-ungnga tu. ⁹ Yan ekaglang tayu ey daitsu katuggunan ametayud puyek et tayudda kalispituha. Et humman hu, kaw beken ni nema-man mahapul ni ya Ametayud kabunyan e namyuh ni hi-gatsu hu u-unnuden tayu ma-lat makitegu itsun hi-gatun ingganah? ¹⁰ Hedin ya ametayud puyek, ey sinugun daitsun amta dan kayyaggud ni penug-

---

† **12:6** 12:6 [5-6] Proverbs 3:11-12

gun dan hi-gatsun ekaglang tayu. Nem hedin hi Ametayud kabunyan, man daitsu katuggunan panyaggudan tayu ma-lat kaila-kaman tayud kakinayyaggud tu. ¹¹ Hedin inhelan daitsud tayu kapehpehding ni lawah, ey eleg tayu pinhed et maggeh di nemnem tayu. Nem ya pambalinan tu hu daitsu kapenugguni ey yaggudan ni elaw tayu niya linggepan ni nemnem tayu.

Ya pengu-unnudan tayun Jesus

¹² Et humman hu, eleg itsu um-almet hedin kimmapuy hu tayu kapengullug tep ya ligat, nem ihammad tayu kuma hu tayu kapengullug nan Jesus. ¹³ Pannananeng yun mengu-unnud ni kayyaggud ni elaw ma-lat hedin wadadda etan kamanlu-lu tep kimmapuy hu daka pengullug et ida kamandinwa, ey mebaddangan ida et amtaen da hu kayyaggud ni elaw ni u-unnuden da et meihhammad hu nemnem dan mengullug.

¹⁴ Ipahding yun emin hu kabaelan yu et ya kayyaggud hu pekikillawwan yun edum yun tuu, niya ang-ang yu et ya pinhed Apu tayu hu u-unnuden yu. Tep hedin endi hu kakinayyaggud ni tuu, man eleg tulli ang-anga hi Apu tayu. ¹⁵ Helipat-i yu ma-lat endi hakey ni hi-gayun mengissikked ni mengiddinnel ni binabbal Apu Dios. Ey ang-ang yu et endin hi-gayu hu mengipappangngulun mengippahding ni lawah, tep iu-unnud ni edum et umhulun ni panliwatan ni dakel ni kamengullug. ¹⁶ Helipat-iyu mewan ma-lat endin hi-gayu hu makilaki winu makibii. Ey entan tu iu-ukkul nan Esau e nginhay tu hi Apu Dios. Tep anin ni hi-gatu hu pengulwan,

et eleg tun hekey ibilang hu kelebengan ni pengulwan ni indawat Apu Dios ni hi-gatu, nem nealay inwa-hi tu humman ni kelebengan tun agitun pihakkey ni pengngannan ni ebuh. ¹⁷ Ey inamta yu e entanni ey pinhed tun peteg ni iddasalan daman ametun panyaggudan tu, nem eleg law mabalin, tep endi law kelebengan tun menewwat ni panyaggudan tu. In-anteng tu nangingih, nem eleg law mabalin ni tu bangngaden hu tu nengiwa-hian ni kelebengan tu.

¹⁸ Ya nengamtaan tayun Apu Dios ey beken ni henin nengamtaan idan Jews ni nenawat ni tugun Moses. Tep yan nenawtan dan nunman ni tugun e neihnup ida etan di Duntug e Sinai ey simmakut ida tep kaumhinyab etan duntug niya andeket hu ahuk tu. Ey engeenget niya kamampepewwek. ¹⁹ Ey wada dingngel dan tenul ni tangguyup niya dingngel dan immehel hi Apu Dios et nemahhig takut da. Et mampehemhemmek ida hu tuun nangngel malat isiked tun um-ehel. ²⁰ Tep kantun hi-gaday eleg mabalin ni ida meihnup etan di duntug ni kad-an tu. Ey inhel tun hi-gada e anin ni yadda animal hu umgasin diman et mahapul ni pantengbaen da et matey. ²¹ Anggetakkut ni peteg hu inang-ang da, et mukun kan Moses ey "Nakka manggeygey ni takut ku!"

²² Nem beken ni henin nunman hu nengamtaan yun Apu Dios, tep yan nehelakniban yu ey neila-kam kayudda etan ni kamandaydayaw di Duntug e Zion, e humman hu makulug ni Jerusalem di kabunyan e bebley Apu Dios e

wadan ingganah. Ya yuka penaydayaw ni hi-gatu ey eleg maiingnegh di nenaydayaw ida etan ni kaumtatakut di Duntug e Sinai. Nem hedin hi-gatsu, man nei-dum itsudda etan di kalibulibun anghel di kabunyan ni kamampan-am-amleng ni kamenaydayaw ni hi-gatu. ²³ Em, hi-gatsuddan kamengullug ey et-eteng hu bendisyon tayu tep hi Apu Dios, e manhuwet alin emin idan tutu-u, hu Ametayu law et mei-dum itsun emin idan nambalin ni u-ungnga tun neitudek hu ngadan dad kabunyan. Em, inebulut daman Apu Dios hu tayu kapengullug henin nengabulutan tun kapengullug idan nehelakniban ni nangketey e immamnu law hu pinhed Apu Dios ni pambalinnan da. ²⁴ Wada law dama neiegian tayun Jesus e kamengi-ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios, tep hi-gatu nengipeamnuan Apu Dios ni baluh ni nekitbalan tun pengebbulutan tun hi-gatsu. Itsu dama kameilla-kam di panyaggudan ni nambalinan ni ineyuhan ni kuheyaw Jesus e humman immatun ni impeminhed tun hi-gatsu niya immatun ni tuka pemessinsahin liwat tayu. Beken ni henin ineyuhan ni kuheyaw nan Abel e humman hu immatun ni mahapul ni mei-ewwit etan di nematey ni hi-gatu.

²⁵ Hanniman hu elaw ni baluh ni nekitbalan Apu Dios ni hi-gatsu, et mukun mahapul ni helipat-i tayu ma-lat u-unnuden tayu tugun tun hi-gatsu. Tep hedin kinastigun Apu Dios ida hu eleg mengu-unnud ni tugun tun intugun Moses ni hi-gada eyad puyek, ey kaw beken ni nema-ma hu kekastiguan tayu hedin eleg tayu u-unnuda etan kaumtugutugun alid kabunyan? ²⁶ Yan

nunman ni inhelan Apu Dios di Duntug e Sinai ey nanyegyeg. Nem yan nunya ey inhel tu mewan e kantuy "Peyegyeg kulli mewan hu puyek, anin ya kabunyan." ²⁷ Ya pinhed tun e-helen huyyan kantun peyegyeg tulli mewan, ey emin eya lintu tu ey mebahbah ida et meendidda. Ey emin ida etan eleg mebahbah ey mannananeng idan ingganah.

²⁸ Et humman hu, pansalamat itsun Apu Dios, tep mekihha-ad itsullid pan-ap-apan tud bebley ni endi tu kebahbahan. Ey mahapul ni daydayawen tayu niya u-unnuden tayu ma-lat umamleng. ²⁹ Tep nemahhig hu kapengastigun Apu Dios idan eleg mengu-unnud ni hi-gatu, tep hi Apu Dios ey heni apuy e kaumgiheb.

13

Ya pengippeamlengan tayun Apu Dios

¹ Hi-gayuddan kamengullug nan Jesus Christo, ey pannananeng yun man-impipinshed. ² Hedin wada dimmutuk di baley yu, ey apnga yudda, anin ni eleg yudda amta. Tep wadadda edum ni hanneya impahding da ey ida umkukumna ey anghel ida gayam humman ni mangili da. ³ Ey entan tu liwwan ni baddangan ida etan nangkeikelabut. Hemek yudda e heni etan ni neikelabut kayu dama. Niya hedin wadadda kamanlelehan, ey nemnem yudda damad ligat da e heni etan ni kayu kamekillehan ni hi-gada.

⁴ Emin kayu ey mahapul ni ikkahhakey yu impeminhed yun ahwa yu. Entan tu iulig hu beken yun ahwa niya entan tu ipahding hu linggeman

ni anggeba-ing, tep makulug ni kastiguen Apu Dios ida kamengippahding ni nunya.

⁵ Beken ni ya pihhuh hu gagamgami yu niya entan tu enguhi hu hipan wadan hi-gayu. Tep kan Apu Dios ey “Eleg dakeyun hekey e-waya niya eleg dakeyu hi-yana.” ⁶ Et humman hu, emin itsu ey wada dinel tayun Apu Dios et mukun dammutun kantayuy “Hi Apu hu memaddang ni hi-gak. Et humman hu, enggak umtakut. Tep kaw hipa kabaelan ni tuun ebuh ni mengippahding ni lawah ni hi-gak ey hi Apu Dios hu kamengippaptek ni hi-gak?”

⁷ Nemnem yudda eman nemangulun kamengippangngulun nengitenuttuddun ehel Apu Dios ni hi-gayu. Nemnem yu hu kayyaggud ni nambalinan ni impenahding da eman ni ketaggu da et ya elaw ni neteyyan da, et hi-gada hu pengiu-unnudan yud yuka pengullug nan Jesus Christo, tep hi-gatun ebuh hu kinulug da. ⁸ Tep hedini hi Jesus Christo, man eleg melumman, tep humman ngu dedan ni nunman, yan nunya niya humman alin ingganah. ⁹ Et humman hu, angang yu et eleg kayu meid-idngelan idan dakel ni nangkeihallan kameituttuddun eleg meiunnud di neituttuddun hi-gayu. Ya kumaddan pehding tayu ma-lat maihammad hu tayu kapengullug ey idinel tayu hu baddang Apu Dios, et beken ni ya pengu-unnudan ida etan ni kamepi-yew ni kennen, tep endi tu ibbaddang hu pengu-unnudan idan nunman.

¹⁰ Hedin hi-gatsun kamengullug, ey heni wada hu altar tayun kakelpuin et-eteng ni tayu kpanyaggudi e humman neteyyan Jesus di krus.

Nem yadda etan tuun daka iddinel hu kai-appit idan padid Tabernacle ey endi lebbeng dan an mekilla-kam di panyaggudan tayu. ¹¹ Inamta tayu e ya kapehding etan ni eta-gey ni padi ey tuka ella hu kuheyaw ni animal ni in-appit tu tep ya liwat ni tuu, et tuka illaw etan di Nekassantuh ni Kuwaltuh. Nem daka gihheba hu annel etan ni animal di ligliggan. ¹² Huyya hu neidingpatan ni neipahding nan Jesus, tep inlaw dad ligliggan et han da pateyad krus. Et ya etan immayuh ni kuheyaw tud krus hu neiappit nan Apu Dios ni nangkal ni liwat tayu. ¹³ Et humman hu, mahapul ni eleg tayu law iddinel hu elaw tayun nunman, nem hi Jesus law hu iddinel tayun menellaknib ni hi-gatsu. Abulut tayu hu keilla-kaman tayud anggeba-ing ni neipahding ni hi-gatud ligliggan. ¹⁴ Tep eleg itsu menayun ni mambebley eyad puyek, tep wada etan tayu kanamnamahan bebley di kabunyan ni panha-adan tayullin ingganah. ¹⁵ Et humman hu, daydayaw tayun kenayun hi Apu Dios e nengitu-dak nan Jesus ma-lat panyaggudan tayu. Daydayaw tayun kenayun tep ya et-eteng ni impeminhed tun hi-gatsu niya kasina-gey tu, tep humman ni tayu kapenaydayaw ey heni humman hu tayu kai-appit ni hi-gatu. ¹⁶ Ey entan tu liwwan ni mengippahding ni kayyaggud niya panhinbabaddang kayu, tep huyyaddan kapehding ey heni dama humman kai-appit ni kamengippeamleng nan Apu Dios.

¹⁷ U-unnud yu hu tugun idan kamengipap-pangngulun hi-gayu niya lispituh yudda, tep daka ipapaptek hu panyaggudan ni yuka pen-

gullug. Ipahding yu huyya tep hakey alin aggew ey mahapul ni e-helen dan Apu Dios hedin impahding da ngunun indinel tun higa. Kayyaggud hedin u-unnuden yudda ma-lat umamleng idad ngunu da, tep hedin eleg yudda u-unnuda, ey umhigaddan mangngunnu et beken ni panyaggudan yu hu pambalanan tu.

¹⁸ Kaegiegi, idasali dakemi tep inamta mi e kayyaggud hu impenahding mi, tep emin hu pinhed min pehding ey yadda etan kametbal ni kapehding. ¹⁹ Ey nakka kekdeawan hi-gayun idasali yuwak dama ma-lat anggegannuy pambangad tuwak Apu Dios di kad-an yu.

Ya dasal etan ni nantudek

²⁰ Hi Apu Dios e kakelpuin emin ni linggep hu nenagun Jesus e Ap-apu tayu e kamedeyyaw ni kamengippaptek ni hi-gatsun kamengullug e kamei-ellig ni kalneroh tu. Ya ineyuhan ni kuheyaw tun nengiketeyan tun liwat tayu hu inamnuan ni kamannananeng ni nekitbalan Apu Dios ni panyaggudan tayu. ²¹ Et mukun ya nakka iddasal ey pinhed kun iddawat tun hi-gayun emin hu kabaelan ni mahapul yu ma-lat wada inna-nu yun mengippahding ni pinhed tun kamengippeamleng ni hi-gatu tep ya baddang nan Jesus Christo. Ey pinhed kun hi-gatu hu medeyyaw ni ingganah. Amen.

Ya nanggillig ni neitudek

²² Kaegiegi, anusi yu anhan ni dedngelan eyadda nakka e-e-hela, yaggud beken ni andukkey huyyan tudek ku. ²³ Pinhed kun peamtan hi-gayun neibukyay law hi agi tayun hi Timothy

di kallabbutan. Hedin umdateng alidyan dagah, man ikkuyug ku lan elliak ditan.

²⁴ Ehel yuddan emin ni kamengipappangngulun hi-gayu niyadda etan tuun Apu Dios ditan e midda kanenemnema. Ey kan ida daman agi tayun nalpud Italy ey dakeyu kunu kanenemne-man hi-gada.

²⁵ Pinhed kun meweddan hi-gayun emin hu binabbal nan Apu Dios. Amen.

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6